

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Pyramidové programy a Ponziho schémata v českém právu

Pyramidové programy a Ponziho schémata tvoří poměrně zajímavé téma, kterému dosud nebyla věnována v české odborné literatuře pozornost[1]. Tento nedostatek bych chtěl napravit prostřednictvím tohoto krátkého článku, který by měl poskytnout čtenáři obecný úvod do této problematiky v kontextu české právní úpravy. Oblast pyramidových programů a Ponziho schémat je oblast, kterou lze nahlížet optikou ochrany spotřebitele, finančního práva nebo práva trestního; tématem, které lze zkoumat v rovině právní nebo ekonomické. Vzhledem k možnému rozsahu tohoto tématu bude v tomto článku věnována pozornost pouze základním termínům s důrazem na českou právní úpravu a rozhodovací praxi soudů.

Obecný úvod do pyramidových programů a Ponziho schémat

Oba dva pojmy - pyramidový program a Ponziho schéma - jsou poměrně často zaměňovány a používány paralelně pro označení téhož obchodního modelu. Přitom se tyto dva obchodní modely svým fungováním výrazným způsobem liší.

Ponziho schéma[2] je obchodní model pojmenovaný po svém zakladateli, Charlesi Ponzim. Tento obchodní model funguje tak, že jeho provozovatelé slibují potenciálním investorům nadprůměrné zhodnocení jejich investic. Takto získané peněžní prostředky však ve skutečnosti žádným způsobem neinvestují[3], a k výplatě zisků stávajících investorů používají peněžní prostředky získané od nových investorů. V českých podmínkách je pro Ponziho schéma často užíván pojem letadlo.

Pyramidový program[4] je naopak obchodní model, ve kterém jeho účastníci platí vstupní poplatky za možnost stát se členy tohoto obchodního modelu. Zisku pak členové pyramidového programu dosahují tak, že sami aktivně získávají další členy tohoto obchodního modelu - za každého získaného nového člena jim náleží odměna. Pyramidové programy mívají složitou vnitřní hierarchii, kde členové stoupají po jednotlivých stupních v závislosti na počtu nově získaných členů. V tomto systému také absentují spotřebitelé; celý program je složen pouze z prodejců služeb nebo zboží.

Pyramidové programy a Ponziho schémata mají dva společné rysy. Prvním je skutečnost, že se jedná o uzavřené systémy, kde zisky stávajících členů nebo investorů jsou generovány výhradně z příspěvků nových členů nebo investorů - do systému nevstupují jiné příjmy, systém je zaměřen dovnitř struktury - zákazníci jsou současně osobami v hierarchické struktuře. V praxi může docházet pochopitelně k tomu, že část peněžních prostředků je investována (Ponziho schéma) nebo je v systému prodáván novým členům skutečně existující výrobek nebo poskytována služba (pyramidový program)[5], tyto činnosti však nejsou schopny samy o sobě financovat provoz tohoto obchodního modelu a ten je závislý buď na nově přichozících investorech (resp. jejich financích - Ponziho schéma) nebo členských poplatcích (pyramidový program). Druhým společným rysem je dlouhodobá neudržitelnost těchto obchodních modelů a jejich vyčerpání po určité době. Ponziho schémata po určité době dosáhnou bodu, kdy má být stávajícím investorům vyplacen výnos z jejich investic (případně investovaná částka), která v souhrnu převyšuje množství prostředků získaných od nových investorů. Pyramidový program se vyčerpává v okamžiku, kdy dosáhne takového počtu členů, že

získat nové členy je nemožné[6].

Rozdíl mezi pyramidovým programem a Ponzioho schématem je pak především v požadavku na aktivitu svých členů. Zatímco v případě pyramidových programů vzniká jeho členovi nárok na odměnu až v případě, kdy získá dalšího nového člena, v případě Ponzioho schémat se od investorů nevyžaduje žádná vlastní iniciativa či přičinění v získávání dalších investorů[7].

Pyramidové programy v evropském a českém právu

V právu evropských společenství je definice pyramidového programu obsažena ve Směrnici č. 2005/29/ES o nekalých obchodních praktikách vůči spotřebitelům na vnitřním trhu a o změně směrnice Rady 84/450/EHS, směrnic Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES, 98/27/ES a 2002/65/ES a nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 2006/2004 (dále jen „směrnice 2005/29/ES“). V konkrétní rovině stanoví příloha č. 1 této směrnice seznam klamavých obchodních praktik, mezi kterými je pod bodem č. 14 uvedena následující klamavá obchodní praktika: *„Zahájení, provozování nebo propagace pyramidového programu, kdy spotřebitel zaplatí za možnost získat odměnu, která závisí především na získávání nových spotřebitelů do programu, a nikoli na prodeji nebo spotřebě produktů.“*[8]

Směrnice 2005/29/ES byla transponována do českého práva zákonem č. [36/2008](#) Sb., kterým byl s účinností od 12. února 2008 novelizován zákon č. [634/1992](#) Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o ochraně spotřebitele“). V zákoně o ochraně spotřebitele je definice pyramidového programu obsažena v příloze č. 1 písm. m) a její znění je následující: *„Obchodní praktiky jsou vždy považovány za klamavé, pokud podnikatel... vytvoří, provozuje nebo propaguje program, ve kterém odměna pro spotřebitele závisí především na získání dalších spotřebitelů do programu, nikoli na prodeji nebo spotřebě výrobku (pyramidový program).“* Na základě komparace výše uvedených definic lze dospět k závěru, že v průběhu transpozice směrnice 2005/29/ES do českého práva došlo k deformaci původní definice pyramidového programu, když byl vypuštěn jeden z jeho dominantních znaků – povinnost spotřebitele uhradit vstupní poplatek.

Druhým právním předpisem, který obsahuje definici pyramidového programu, je zákon č. [38/2004](#) Sb., o pojišťovacích zprostředkovatelích a samostatných likvidátorech pojistných událostí a o změně živnostenského zákona, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o pojišťovacích zprostředkovatelích“). Ustanovení § 26 odst. 2 písm. c) a d) zákona o pojišťovacích zprostředkovatelích obsahují následující definice dvou správních deliktů: *„Právnícká nebo podnikající fyzická osoba se jako pojišťovací zprostředkovatel nebo samostatný likvidátor pojistných událostí dopustí správního deliktu tím, že: c) vyžaduje od osoby, která se má podílet na zprostředkovatelské činnosti v pojišťovnictví, složení vstupního poplatku jako podmínky výplaty příštích odměn za tuto činnost, nebo d) odměny osoby, která se má podílet na zprostředkovatelské činnosti v pojišťovnictví, odvozuje od získání dalších osob pro tuto činnost, které takto získal.“* Zatímco definice správního deliktu uvedená v § 26 odst. 2 písm. d) zákona o pojišťovacích zprostředkovatelích je takřka totožná s definicí pyramidového programu obsaženém v příloze č. 1 písm. m) zákona na ochranu spotřebitele, kombinací definic správních deliktů uvedených v § 26 odst. 2 písm. c) a d) zákona o pojišťovacích zprostředkovatelích lze dospět k závěru, že postihují totožný systém, jaký směrnice 2005/29/ES označuje za pyramidový program[9]. V této souvislosti je však nutné dodat, že správního deliktu upraveného v § 26 odst. 2 písm. c) a d) zákona o pojišťovacích zprostředkovatelích se může dopustit pouze a jen pojišťovací zprostředkovatel, zatímco klamavé obchodní praktiky uvedené v příloze č. 1 písm. m) zákona na ochranu spotřebitele se může dopustit kterýkoliv podnikatel[10].

Trestněprávní aspekty pyramidových programů v českém právu

Provozování pyramidových programů na území České republiky je možné kvalifikovat jako spáchání trestného činu provozování nepoctivých her a sázek podle § 213 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „trestní zákoník“): *„Kdo provozuje peněžní nebo jinou podobnou hru nebo sázku, jejíž pravidla nezaručují rovné možnosti výhry všem účastníkům, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo zákazem činnosti.“* Ačkoliv by se mohlo na první pohled zdát, že toto ustanovení nestíhá vytváření a provozování pyramidových programů, realita je opačná. V této souvislosti je nutné odkázat na vývoj právní úpravy tohoto trestného činu.

Důvodová zpráva k § 213 trestního zákoníku[11] uvádí, že: *„U trestného činu provozování nepoctivých her a sázek podle § 211 zavádí osnova jen příslušné nové okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby tak, aby byly náležitě postiženy typově závažnější v praxi se vyskytující případy.“* Důvodová zpráva se v tomto bodě odvolávala na stejnojmenný trestný čin, který byl do zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „trestní zákon“) zařazen novelou provedenou zákonem č. 557/1991 Sb. s platností od 1. ledna 1992 do § 250a a následně novelou trestního zákona provedenou zákonem č. 253/1997 Sb. přerážen do § 250c. Podle důvodové zprávy k zákonu č. 557/1991 Sb. byl tento krok reakcí na: *„případy tzv. "řetězových peněžních her", na nichž jejich organizátoři zbohatli na úkor občanů, kteří uvěřili, že navzdory nutnosti geometrického růstu počtu účastníků se dočkají výhry. Vzhledem k tomu, že řada občanů byla takto připravena o značné částky a vzhledem k tomu, že jde o specifický druh podvodu, využívající důvěřivosti méně informovaných osob, byla navržena skutková podstata, zakazující pořádání takových her...“*

Přestože v § 250c trestního zákona nebyl definován pojem peněžní hra, chopila se v kontextu důvodové zprávy výkladu tohoto pojmu judikatura Nejvyššího soudu, která dospěla k závěru, že „peněžní hra“ je ekvivalentem pojmu pyramidový program. V této souvislosti lze odkázat na usnesení Nejvyššího soudu sp.zn. 8 Tdo 1237/2009 ze dne 19. listopadu 2009, publikované ve sbírce soudních rozhodnutí pod č. 39/2010: *„O nepoctivou peněžní hru se jedná i v případě tzv. pyramidové hry, jejíž pravidla nezaručují rovné možnosti výhry všem účastníkům. Podstatou takové hry je především získání nových účastníků, z jejichž vkladů (vstupních poplatků) je financován pyramidový systém, přičemž těmto novým (pozdějším) účastníkům s ohledem na jejich počet nejsou zaručeny rovné možnosti výhry, a to především ve srovnání osobami již provozujícími tuto hru. Za uvedených předpokladů jde o tzv. pyramidovou hru i v případě, když je její existence a podstata navenek zastřena např. získáváním nových účastníků jako obchodních zástupců pro provádění údajné obchodní činnosti, poskytováním různých nepodstatných slev či výhod apod. Povahu „výhry“ zde může mít i tzv. provize poskytovaná za získání dalších účastníků takové hry.“* Toto rozhodnutí, vztahující se k § 250c trestního zákona, je použitelné i pro interpretaci § 213 trestního zákoníku. V souvislosti s trestným činem provozování nepoctivých her a sázek je pak možné zmínit i názory obsažené v odborné literatuře, podle kterých je pachatelem tohoto trestného činu provozovatel hry, nikoliv její účastník[12].

Ponziho schémata v českém právu a jejich trestněprávní aspekty

Na rozdíl od pyramidových programů v českém právu absentuje legální definici Ponziho schématu. Pozornost této problematice však věnoval ve své rozhodovací praxi Nejvyšší soud, když vydal několik rozhodnutí, ve kterých se dotkl právě tohoto tématu[13]. Za pravděpodobně nejdůležitější a nejpřesnější popis Ponziho schématu v rozhodnutí Nejvyššího soudu lze označit usnesení sp. zn. 11 Tdo 1108/2004 ze dne 30. září 2004, ve kterém uvedl, že: *„Soudy obou stupňů také velice přiléhavě přirovnávají celou podvodnou operaci (...) k tzv. letadlovým nebo pyramidovým hrám, když první vkladatelé svými vklady umožnili fungování 1. P. d. z., další vkladatelé, nalákání vysokými úroky a výnosem vkladů předchozích vkladatelů, umožnili výplaty pro ně, a následující vkladatelé svými vklady již pouze vytvářeli podmínky pro další působení této záložny a inkasování dalších vkladů, aby na konci celé operace („hry“), za situace, kdy vklady nebyly vůbec zhodnocovány a se značnou částí z nich bylo nakládáno nezákonně, nezbylo pro pozdější vkladatele téměř nic, takže neobdrželi ani*

slíbené výnosy ani vložené částky a mnozí nestačili o jejich výplatu před uvalením nucené správy na záložnu ani požádat.“

V případě provozování obchodního modelu fungujícího na základě Ponziho schématu bylo kvalifikováno toto jednání vždy jako trestný čin podvodu podle § 250 trestního zákona, nikoliv jako trestný čin provozování nepoctivých her a sázek podle § 250c trestního zákona. V českých podmínkách lze dále uvažovat v případě Ponziho schémat o kvalifikaci tohoto jednání jako spáchání trestného činu zpronevěry dle § 206 trestního zákoníku, neboť průvodním jevem Ponziho schémat je to, že peněžní prostředky jsou provozovateli tohoto obchodního modelu zneužívány pro vlastní potřebu[14].

Závěr

Ačkoliv jsou termíny pyramidový program, letadlo, Ponziho schéma poměrně často zaměňovány, je nutné mezi nimi důsledně rozlišovat. Pojmy pyramidový program a Ponziho schéma označují dva systémy, fungující na odlišné bázi a chovající se odlišným způsobem. Zatímco pyramidové programy jsou doménou zejména oblasti ochrany spotřebitele, Ponziho schémata se vyskytují zejména v oblasti kolektivního investování nebo poskytování investičních služeb. To nic ovšem nemění na faktu, že se jedná o společensky nebezpečné aktivity, jejichž nebezpečnost roste společně s rozmachem elektronické komunikace, která dává takovýmto aktivitám globální rozměr, a to za použití minimálních prostředků.

Mgr. Pavel Švásta,

doktorand na Katedře správního práva a správní vědy Univerzity Karlovy

[1] Výjimkou je např. článek Mgr. Gabriely Molnárové Pojem Ponziho schéma a pyramidová hra, publikovaný 30. července 2002 na www.epravo.cz, k dispozici >>> [zde](#).

[2] Informace čerpány z internetových stránek americké Komise pro cenné papíry a burzy, k dispozici >>> [zde](#).

[3] V praxi pochopitelně může docházet k investici části prostředků za účelem posílení důvěry investorů v celý systém; jedná se však zpravidla o investici zlomku získaných peněžních prostředků, kdy cílem těchto investic není dosažení jejich zhodnocení, ale zastření skutečného fungování celého obchodního modelu.

[4] Informace čerpány z internetových stránek americké Komise pro cenné papíry a burzy, k dispozici >>> [zde](#).

[5] V praxi je cena těchto služeb nebo výrobků nepřiměřená jejich skutečné hodnotě, nebo její ocenění na skutečnou hodnotu bývá značně obtížné - to se týká zejména služeb, jejichž odběr je povinný v případě požadavku na vstup do programu.

[6] Počet členů v případě pyramidového programu roste exponenciálně - např. pokud by nový člen měl získat (za účelem vrácení vstupního poplatku) minimálně tři nové členy, kteří by v této činnosti pokračovali, rostl by počet členů takového systému podle rovnice rychlostí 3x; tito tři členové by získali v ideálním případě 9 členů, tito pak 27 etc....

[7] Prostředkem, který pomáhá získávat nové klienty, bývá v případě Ponziho schémat již samo slibované vysoké zaručené zhodnocení (od 10% ročně až k 10% za měsíc). Stávající investoři pak např. mohou předávat tipy týkající se výhodnosti této investice dalším potenciálním investorům.

[8] V anglickém znění: „Establishing, operating or promoting a pyramid promotional scheme where a consumer gives consideration for the opportunity to receive compensation that is derived primarily from the introduction of other consumers into the scheme rather than from the sale or consumption of products.“

[9] K názoru, že se v případě § 26 odst. 2 písm. c) a d) zákona o pojišťovacích zprostředkovatelích jedná o definici pyramidového programu, se ve své publikaci Pojišťovací zprostředkovatelé přiklání i autorské duo Mgr. Jiří Adolt a JUDr. Petr Suchánek, když v komentáři k těmto ustanovením uvádí následující: „Tímto ustanovením mají být společnost, jakož i podnikatelské prostředí pojišťovacích zprostředkovatel a dobré jméno pojišťovnictví, chráněny před nežádoucím způsobem odměňování osob podílejících se na zprostředkovatelské činnosti, které by bylo založena na principu tzv. letadla.“ Citováno z Jiří Adolt, Petr Suchánek. Pojišťovací zprostředkovatelé. 1. vydání. ASPI, a.s., 2005, str. 308. Autoři v této publikaci omylem použili termín letadlo, které je ekvivalentem termínu Ponzioho schématu.

[10] Další rozdíl lze najít např. i ve výši sankcí. Zatímco za spáchání správního deliktu upraveného v § 26 odst. 2 písm. c) a d) zákona o pojišťovacích zprostředkovatelích lze podle § 26 odst. 3 téhož zákona uložit pokutu do výše až 10 mil. Kč, v případě používání klamavých obchodních praktik lze v souladu s § 24 odst. 1 písm. a) ve spojení s odst. 10 písm. d) zákona na ochranu spotřebitele uložit pokutu až do výše 5 mil. Kč.

[11] V důvodové zprávě je použit odkaz na § 211, kde byl tento trestný čin uveden v původním znění trestního zákoníku před jeho následnými změnami v průběhu schvalovacího procesu v obou komorách parlamentu.

[12] Viz Jiří Jelínek a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. Linde Praha, a.s., 2006, str. 705: „Pachatelem trestného činu podle § 250c je jen provozovatel hry (organizátor hry), nikoli účastník hry (ten je poškozeným)“. Obdobně i v Jiří Jelínek a kol. Trestní právo hmotné. 1. vydání. Leges, 2009, str. 606. Dle názoru autora je tento závěr zpochybnitelný, protože pyramidové programy mívají hierarchickou strukturu, kdy osoby na nejvyšších stupních dané hierarchie nemohou neznat způsob fungování celého systému a jsou de facto v postavení spolupachatelů.

[13] Např. usnesení sp.zn. 6 Tdo 1280/2007 ze dne 19. prosince 2007, ve kterém byl popsán případ, kdy fyzická osoba nabízela poskytnutí úvěru s tím, že podmínkou jeho získání byla úhrada první splátky. Tato fyzická osoba ale neměla žádné zdroje financování a předpokládala, že ze získaných akontací shromáždí dostatečné finanční prostředky za účelem poskytnutí části půjček nebo úvěrů, viz citace: „...z provedeného dokazování vyplývá nezpochybnitelný závěr, že obžalovaný neměl kromě finančních prostředků, získaných formou tzv. první splátky na budoucí poskytnutý úvěr, žádné další finanční zdroje, ze kterých by poskytování úvěrů mohl financovat. Je-li tomu tak, pak ovšem nepochybně muselo mít podnikání obžalovaného takovou formu, která se v lidové mluvě označuje pojmem “letadlo“. I když odmyslíme nutné režijní náklady, potřebné pro činnost obžalovaného, popř. společnosti F., s. r. o., pak je zjevné, že obžalovaný vzhledem k parametrům tzv. první splátky na budoucí poskytnutý úvěr mohl žadatele o úvěr uspokojit pouze v objemu 10,93 % z celkového objemu přislíbených úvěrů, a to v kterémkoliv okamžiku svého tzv. podnikání. Z toho také vyplývá, že čím více úvěrů poskytl, tím více muselo být uzavřeno jiných smluv o poskytnutí úvěru, aby získal finanční prostředky k jejich krytí. Takovýto projekt tedy musel být od počátku na první pohled neživotaschopný a bylo zjevné, že nejméně 89,07 % z celkového objemu přislíbených úvěrů na základě jednotlivých smluv v žádném případě nemůže být poskytnuto.“

[14] V této souvislosti lze také upozornit na situaci ve americkém právu, kde je problematika Ponzioho schémat upravena v U.S.Code, Title 18, Part I., § 1348.

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů , judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Mezinárodní dožádání a lhůta pro stanovení daně: kritéria účelnosti, věcnosti a včasnosti v judikatuře](#)

- [Prověřování zahraničních investic a kybernetická regulace: řízená služba jako nová transakční proměnná](#)
- [Nová úprava kvalifikovaných zaměstnaneckých opcí](#)
- [Silná koruna: jaké dopady má posilující koruna na české firmy](#)
- [Novinky z české a evropské regulace finančních institucí za měsíc únor 2026](#)
- [Nejvyšší správní soud vymezuje nové hranice zneužití práva u běžných nákladů na reklamu](#)
- [Aktuální judikatura k holdingovým strukturám](#)
- [Exkluzivita má svou cenu. NSS se vyjádřil k nájemnému mezi spojenými osobami](#)
- [Daňové změny a novinky 2026: Nová pravidla pro zaměstnanecké opce a benefity i změny v DPH u nemovitostí](#)
- [Společníci by neměli fakturovat své společnosti](#)
- [Do 5 milionů EUR bez prospektu cenných papírů - novela ZPKT!](#)